

NAVF'S

UTREDNINGSINSTITUTT

NORGES
ALMENVITENSKAPELIGE
FORSKNINGSRÅD

1982:2

Utredninger om forskning
og høgre utdanning

Yrkesundersøkelse for teologer i 1980

INSTITUTE FOR STUDIES IN RESEARCH
AND HIGHER EDUCATION

The Norwegian Research Council
for Science and the Humanities

1982:2

Utreddinger om forskning
og høgere utdanning

**Yrkesundersøkelse
for teologer i 1980**

F O R O R D

Denne rapporten presenterer resultatene av en yrkesundersøkelse for teologer (cand.theol.). Den gir en oversikt over teologenes fordeling på sektorer av arbeidslivet, yrker og stillinger, og deres mobilitet mellom sektorer og stillinger. Videre tar den opp teologenes forhold til presteyrket, om de har vært prester eller ønsker å bli det. Undersøkelsen er en del av en større undersøkelse. Prestene fikk et eget spørreskjema, hvor de ble anmodet om å vurdere ulike sider ved sin arbeidssituasjon og dessuten registrere tidsforbruket i en uke i 1980. Hovedresultatene fra presteundersøkelsen ble offentliggjort i en egen rapport høsten 1981 (NAVF's utredningsinstitutt 1981:4: Prestenes arbeidsforhold). I denne nye rapporten skal vi gi en oversikt over alle cand.theol., men legge særlig vekt på dem som ikke er prester.

Undersøkelsen har funnet sted etter anmodning fra Kirke- og undervisningsdepartementet og Den norske Kirkes presteforening. Kirke- og undervisningsdepartementet har finansiert undersøkelsen.

I forbindelse med undersøkelsen ble det opprettet et rådgivende utvalg bestående av generalsekretær Norwall Hessen og sokneprest Sverre Smaadahl fra Presteforeningen og byråsjef Guttorm Queseth og byråsjef Ole Herman Fisknes fra Kirke- og undervisningsdepartementet. Utvalget har særlig deltatt ved utformingen av spørreskjemaet og ved å kommentere utkast til rapporten.

Dessuten har Ellen Brandt og Knut Arild Larsen lest utkast til rapporten og kommet med nyttige kommentarer.

Rolf Edvardsen ved Utredningsinstituttet har ledet arbeidet med undersøkelsen og skrevet rapporten.

Oslo, mars 1982

Sigmund Vangsnes

Knut Arild Larsen

I N N H O L D

	Side
Sammendrag	7
1 Innledning	11
2 Fordeling på sektorer av arbeidslivet	14
3 Yrker og stillinger	24
4 Samsvar mellom utdanning og arbeid	32
5 Planer eller ønsker om å skifte stilling	37
6 Cand.theol. og tilknytning til presteyrket	42
7 Arbeidsmarkedet for cand.theol. i 1980-årene	47

SAMMENDRAG

Denne rapporten presenterer resultatene av en spørreskjemaundersøkelse som ble foretatt blant cand.theol. i april 1980. Menighetsprester, institusjonsprester, døveprester og feltprester fikk en utvidet versjon av spørreskjemaet. Denne inkluderte også spørsmål om arbeidstiden og arbeidsforholdene. Svarene på disse spørsmål er allerede offentliggjort i en egen rapport (NAVF's utredningsinstitutt 1981:4: Prestenes arbeidsforhold). I denne rapporten skal vi ta for oss de spørsmål som gjelder alle cand.theol., og se spesielt på dem som ikke er prester.

Svarprosenten for alle cand.theol. var 83. Den var noe høyere for menighetsprester, 87 prosent, enn for de øvrige.

Presteyrket er helt dominerende for cand.theol. Mer enn to av tre yrkesaktive cand.theol. er menighetsprester, institusjonsprester, døveprester og feltprester. Legger vi til dem som har prestestillinger i kristelige organisasjoner (inkl. misjonsprester som befinner seg i Norge), finner vi at 72 prosent av cand.theol. i Norge er prester.

Alt i alt arbeider 9 prosent av cand.theol. i kristelige organisasjoner (inkl. 3,6 prosent som er organisasjonsprester). De viktigste sektorene for øvrig er Universitetet og Menighetsfakultetet, hvor 5 prosent arbeider, og skoler, hvor 11 prosent er sysselsatt.

Hvis vi går over til å se på stillingskategorier, skiller sokneprestene seg klart ut m.h.t. antall. Etter våre beregninger utgjorde sokneprestene 30 prosent av yrkesaktive cand.theol. i Norge i 1980, 17 prosent var residerende kapellaner og 5 prosent proster. Ellers utgjør kallskapellaner, feltprester, institusjonsprester, lektorer og amanuenser (inkl. høyskolelektorer) mellom 3 og 4,5 prosent av yrkesaktive cand.theol.

De fleste cand.theol. har eller har hatt tilknytning til presteyrket på en eller annen måte. De er eller har vært prest, har ønsket å bli det, eller de arbeider i stillinger hvor de utfører en del av de samme arbeidsoppgavene som prestene har. Omlag 90 cand.theol. som nå arbeider i andre stillinger eller yrker har vært prester tidligere. Over halvparten er gått over til lederstillinger i kristelige organisasjoner og andre steder og stillinger ved Universitetet og Menighetsfakultetet. Noen har forlatt presteyrket, fordi de hadde problemer med å kombinere presteyrket med det å være familiemedlem, særlig som følge av den store arbeidsbelastningen og den spesielle arbeidstiden. En noe mindre gruppe har sluttet som følge av manglende tilpasning til Kirken. Her kommer noen ganske få som best rider Kirkens holdning f.eks. til dåpsbekjennelsen og krigsmakten. Noen flere har kommet i konflikt med Kirkens krav til innehavere av prestestillinger, f.eks. som følge av skilsmisse. Disse er ofte i en vanskelig situasjon. Tidligere var skolen en retrettmulighet. Nå kreves det tilleggsutdanning for lektorkompetanse.

Undersøkelsen av prestenes arbeidsforhold viste at ganske mange menighetsprester hadde planer eller ønsker om å skifte stilling eller arbeid. De fleste ønsket en annen prestestilling, men litt i overkant av 2 prosent hadde planer eller ønsker om å søke helt andre yrker. Blant dem som ikke er prester har hele 12 prosent planer eller ønsker om å bli prest. Av dem med praktisk-teologisk seminar etter 1960 har 20 prosent slike planer eller ønsker.

Fram til 1980 har cand.theol. funnet arbeid hvor de kan gjøre bruk av sin utdanning. Bare litt over 2 prosent mener at en annen utdanning hadde passet bedre for det arbeidet de utfører.

De viktigste alternativene til presteyrket er arbeid i kristelige organisasjoner og i undervisningssektoren. Av dem som har svart på vårt spørreskjema har 53 prosent sin embetseksamen før 1970. Av cand.theol. i videre-

gående skoler og pedagogiske høgskoler har henholdsvis 86 og 84 prosent eksamen før 1970, mens bare 33 prosent i kristelige organisasjoner hadde eksamen før 1970. Etter at det ble innført krav om tilleggsutdanning for lektorkompetanse har tilgangen til skolen avtatt sterkt. Selv med tilleggsutdanning må teologene konkurrere med et sterkt økende antall filologer.

Det ser derfor ut for at det er særlig kristelige organisasjoner som må bli viktigste alternativ til presteyrket i framtiden. Også innenfor mediasektoren må en regne med en vekst. Omlag 30 cand.theol. var sysselsatt i avis- og forlagsvirksomhet, film, radio og fjernsyn i 1980. Dette tallet vil antagelig øke i 1980-årene.

Av de unge som arbeider i kristelige organisasjoner ser det ut som om mange betrakter dette arbeidet som midlertidig før de begynner som menighetsprester. Det er derfor stor gjennomtrekk i disse stillingene. Av 67 cand.theol. i kristelige organisasjoner i 1975 hadde 35 funnet arbeid i andre sektorer i 1980. Cand.theol. i skolen var langt mer stabile. Av 116 cand.theol. i skolen i 1975 var 99 fremdeles i skolen i 1980.

I 1970-årene var det stor avgang av cand.theol. fra yrkeslivet. Gjennomsnittlig erstatningsbehov var 60 pr. år. Tilgangen på nye kandidater var imidlertid enda større, over 80 pr. år. Det var stor mangel på prester i begynnelsen av 1970-årene, og selv om tilgangen har vært stor, var det fremdeles mange ledige stillinger i 1980. Det har derfor ikke vært noe problem å få arbeid.

I 1980-årene vil erstatningsbehovet bli redusert til 30-35 pr. år. Samtidig vil tilgangen øke og komme opp i omlag 90 pr. år i gjennomsnitt fram til 1988. Hvis alle cand.theol. skal bli sysselsatt, må tallet på stillinger for menighetsprester og for cand.theol. i kristelige organisasjoner øke betraktelig. Hvis det ikke skjer, må en regne med at noen

cand.theol. i 1980-årene må finne arbeid i sektorer hvor det de siste årene har vært få eller ingen teologer.

Kvinner utgjør bare 5,6 prosent av dem som har svart på vårt spørreskjema. Kvinneandelen er stadig stigende - fra 3 prosent av nyuteksaminerte cand. theol. i perioden 1960-64 til 18 prosent i 1975-78. Bare 2 prosent av menighetsprestene er kvinner. Det ser ut som om kvinnene står overfor et mer begrenset arbeidsmarked, og det må forventes at de først vil møte eventuelle vanskeligheter.

Av menn som har besvart spørreskjemaet har 5 prosent ikke ønsket å bli prest hverken før eller etter studiene. For kvinner er tilsvarende prosentandel 30. For menn har det m.a.o. vært vanlig å se på studiet som forberedelse til presteyrket, mens kvinner i høyere grad har fullført studiene også av andre grunner.

Kvinneandelen er relativt høy i grunnskolen, 15 prosent, og helsevesen (sykehusprester), 17 prosent. Kvinneandelen er høy også ved Menighetsfakultetet og Universitetet. Det kan imidlertid konstateres at kvinner praktisk talt ikke har stillinger som professorer, dosenter og førsteamanuenser. Noe lignende gjelder for prestestillinger hvor de fleste kvinnene arbeider som residerende kapellaner, kapellaner, sykehusprester og vikarprester. Det finnes heller ingen kvinner blant misjonsprester, student-, skole- og ungdomsprester, mens det er forholdsvis mange i sekretærstillinger i organisasjoner.

Forskjellen mellom kvinnelige og mannlige teologers yrkeskarrierer vil i en viss utstrekning kunne forklares ved at kvinnene gjennomsnittlig er yngre, men motstanden mot kvinnelige prester har sannsynligvis større betydning.

1 INNLEDNING

UNDERSØKELSENS OMFANG

NAVF's utredningsinstitutt sendte i april 1980 ut spørreskjema til samtlige cand.theol. i Norge som var under 70 år og som ikke var pensjonister. Menighetsprester, institusjonsprester, døveprester og feltprester fikk et omfattende skjema sammen med et tidsregistreringsskjema. De øvrige cand.theol. fikk et noe mindre spørreskjema, hvor en i første rekke tok sikte på å kartlegge hvilke sektorer av arbeidslivet de arbeidet i og hva slags stillinger eller yrker de hadde. I tillegg ble det bl.a. spurt om arbeidet også kunne passe for andre personer med annen utdanning, om vedkommende hadde planer eller ønsker om å skifte stilling, og om vedkommende hadde vært prest tidligere, og eventuelt hvorfor prestestillingen var forlatt.

I prinsippet skulle alle cand.theol. under 70 år som arbeidet i Norge i april 1980 være med. Cand.theol. i utlandet, i første rekke sjømannsprester og misjonsprester, faller derfor utenfor undersøkelsen. Det ble heller ikke sendt skjema til teologer under 70 år som en med sikkerhet visste var pensjonert. Noen ganske få av dem som bodde i Norge var vi ikke i stand til å skaffe adresser til, og enkelte skjemaer kom i retur. Det dreier seg imidlertid om et lite antall personer som derved ikke fikk anledning til å svare på spørreskjemaet.

Spørreskjemaene som gjelder menighetsprester, institusjonsprester, døveprester og feltprester er blitt bearbeidet tidligere og resultatene ble utgitt i en egen rapport høsten 1981 (NAVF's utredningsinstitutt: 1981:4: PRESTENES ARBEIDSFORHOLD). Den rapporten som nå fremlegges skal i første rekke dreie seg om cand.theol. som ikke er prester. Kapittel 2 og 3 behandler imidlertid teologenes fordeling på sektorer av arbeidslivet og yrker/stillinger og det er da naturlig også å ta med prestene for at det

skal være mulig å presentere et helhetsbilde. I kapittel 4 sammenholdes utdanningen med arbeidet og en tar opp spørsmålet om hvilke andre utdanninger som kunne brukes i arbeidssituasjonen. I denne forbindelse er prestene uinteressante, fordi vi forutsetter at teologutdanningen er et absolutt krav for deres arbeid. Kapittel 5 tar opp spørsmålet om teologene har planer eller ønsker om å skifte arbeid og hva slags stilling som eventuelt foretrekkes. For prestene er dette allerede grundig behandlet i rapporten om prestenes arbeidsforhold. I kapittel 6 tar vi opp forholdet til presteyrket blant dem som ikke var prester på det tidspunktet da undersøkelsen ble utført. For cand.theol. som ikke er prester, har en registrert om de påbegynte studiene med tanke på å bli prest etter at de hadde fullført studiene. En har også spesielt sett på dem som har vært prester tidligere og som er gått over i andre yrker for å finne ut hvorfor de har sluttet. Til slutt vil vi i kapittel 7 vurdere momenter av betydning for arbeidsmulighetene for cand.theol. i 1980-årene.

SVARPROSENTER

For menighetsprester var svarprosenten 87, for institusjonsprester, døveprester og feltprester var den 68, og for øvrige cand.theol., som altså fikk et annet spørreskjema, var svarprosenten 83. Av alle cand.theol. som mottok spørreskjemaet ble det omlag 83 prosent som svarte. Dette er en høy svarprosent sammenlignet med tilsvarende undersøkelser vi har foretatt blant andre akademikerkategorier, særlig tatt i betraktning av at vi i denne undersøkelsen purret bare en gang, mot normalt to. Etter en purring har svarprosenten ellers vært mellom 70 og 80.

De ulike svarprosentene for forskjellige yrkesgrupper gjør det vanskelig å lage en totaloversikt som viser hvor stor prosentandel av teologene som arbeider i de enkelte sektorer av arbeidslivet eller i bestemte stillinger eller yrker basert bare på yrkesundersøkelsen. Vi har derfor i to tabeller

(tabell 2.1 og 3.1) anslått hvor mange som totalt arbeider i de forskjellige sektorene og stillingene. Dette er gjort med utgangspunkt i svarprosentene, og med enkelte små korreksjoner hvor vi har hatt bedre grunnlag å bygge på.

ALDERSSAMMENSETNING

Tilgangen på nye cand.theol. har vært ujevn. Dette gjør at aldersstrukturen kan skifte i løpet av noen få år. Av teologer under 70 år var omlag 35 prosent mellom 60 og 70 år i 1970 ifølge folketellingen.¹⁾ I 1980 var tilsvarende prosentandel sunket til omlag 15. I 1970 var omlag 25 prosent av cand.theol. under 40 år. Denne andelen økte til omlag 50 prosent i 1980. Disse endringene er en følge av at store kull av cand.theol. ble pensjonert i løpet av 1970-årene, samtidig som de ble erstattet av store nye årskull.

MENN OG KVINNER

Av dem som har svart på vårt spørreskjema er 5,6 prosent kvinner. Prosentandelen kvinner som ble uteksaminert er stadig stigende. I perioden 1960-64 var 3 prosent av nyuteksaminerte cand.theol. kvinner, for 1965-69 var andelen kommet opp i 9 prosent, for 1970-74 10 prosent. I perioden 1975-78 økte kvinneandelen ytterligere og kom opp i 18 prosent. Relativt færre kvinner enn menn søker prestestillinger. Vi vil derfor spesielt ta opp situasjonen for kvinnene i flere kapitler, selv om kvinneandelen for tiden er liten.

1) Statistisk Sentralbyrå: Folke- og bolig telling 1970.

2 FORDELING PÅ SEKTORER AV ARBEIDSLIVET

Omlag to av tre cand.theol. er prester. De øvrige er fordelt på en rekke sektorer, men med en klar overvekt til undervisningssektoren og kristelige organisasjoner.

Tabell 2.1 viser hvordan henholdsvis prester og andre teologer som har svart på spørreskjemaet fordeler seg på sektorer av arbeidslivet. Vi har også anslått det totale antallet cand.theol. som arbeider i ulike sektorer. Dette er gjort ved at tallene fra spørreskjemaundersøkelsen er "blåst opp" i henhold til svarprosentene, samtidig som en har foretatt enkelte korrek-sjoner der en har andre opplysninger.

Tabell 2.1 Prester og andre teologer som har svart på vårt spørreskjema fordelt på sektorer av arbeidslivet.¹⁾
Beregnete tall for alle teologers fordeling på sektorer.

Sektorer av arbeidslivet	Antall som har svart på spørreskjema for			Anslått totalt antall teologer	Anslått prosentfor- deling
	Prester	Andre teologer	Sum		
					%
Statskirken ²⁾	806	16	822	972	63,0
Andre trossamfunn		9	9	13	0,8
Misjonsselskaper		38	38	47	3,0
Kristelige organisasjoner		76	76	94	6,1
Menighetsfakultetet		36	36	45	2,9
Universiteter		25	25	31	2,0
Pedagogiske høgskoler		44	44	55	3,6
Videregående skoler		29	29	36	2,3
Grunnskoler		27	27	34	2,2
Andre skoler		35	35	44	2,9
Offentlig forvaltning (inkl. forsvar og fengsel)	36	11	47	72	4,7
Helsevesen (inkl. sykehus)	30	6	36	51	3,3
Avis- og forlagsvirksomhet		16	16	20	1,3
Andre sektorer		23	23	29	1,9
I arbeid i Norge	872	391	1 263	1 543	100,0
Ikke i innt.givende arbeid ³⁾		34	34	42	
Sum cand.theol.	872	425	1 297	1 585	

- 1) I vår inndeling på sektorer har vi fulgt prinsippene i Statistisk Sentralbyrås: Standard for næringsgruppering. Teologenes arbeidssituasjon gjør mer detaljert oppdeling ønskelig, og vi har valgt å bruke betegnelsen 'sektor av arbeidslivet' og ikke næring eller næringssektor.
- 2) Statskirken omfatter bare Statskirken i snever forstand, dvs. menighetsprester og andre cand.theol. som er knyttet til menighetstjenesten som f.eks. kateketer, kirketjenere, klokkere og organister. I tillegg kommer biskoper og ansatte ved biskopenes kontor.
- 3) Cand.theol. som er pensjonister eller 70 år og eldre er ikke med i undersøkelsen.

Vi skal se nærmere på hva som går inn under de enkelte sektorer i tabell 2.1. Av cand.theol. i inntektsgivende arbeid i Norge er 63 prosent sysselsatt i Statskirken. Det store flertallet av disse er menighetsprester, dvs. domproster, proster, sokneprester, residerende kapellaner, kallskapellaner og kapellaner. Arbeidssituasjonen for disse er beskrevet i rapporten om "Prestenes arbeidsforhold" (NAVF's utredningsinstitutt 1981:4). Det er videre biskoper og stiftskapellaner. Dessuten finner vi også cand.theol. som kateket, kirketjener, klokker og organist.

Under "andre trossamfunn" er registrert pastorer og menighetsforstandere i den evangelisk-lutherske frikirke, baptistkirken og metodistkirken. Antallet cand.theol. som er medlemmer i "andre trossamfunn" er langt høyere enn de vi har registrert i denne sektoren. De som arbeider i andre sektorer, f.eks. organisasjoner eller avis- og forlagsvirksomhet, er registrert under disse sektorene.

Misjonsselskaper omfatter alle slags misjonsselskaper. Misjonsprester og sjømannsprester som arbeider i utlandet kommer ikke med i tallet for sysselsatte i misjonsselskaper. Vi har imidlertid fått svar fra 20 misjonsprester. Disse var i Norge i 1980 og har ofte oppgitt misjonsprest/kretssekretær som stilling.

"Kristelige organisasjoner" omfatter mange ulike virksomheter. Over halvparten av cand.theol. som er sysselsatt i denne sektoren, arbeider imidlertid i kristelige barne- og ungdomslag, som f.eks. KFUM. Tilsammen arbeider 9 prosent av yrkesaktive cand.theol. i misjonsselskaper og kristelige organisasjoner.

Vi anslår videre at 5 prosent arbeider ved Menighetsfakultetet og Universitetet og 11 prosent er i skolen. Vi har i tabellen spesifisert sysselsettingstallene for pedagogiske høyskoler, videregående skoler, grunnskoler og andre skoler. "Andre skoler" omfatter bl.a. 6 cand.theol. som

arbeider ved Misjonshøgskolen, 3 ved andre misjonsskoler, 6 ved bibelskoler, 5 ved folkehøgskoler, 5 ved videreutdanning i sykepleie, og 3 som er i distriktshøgskoler. Feltprestene utgjør hovedtyngden av cand.theol. som er registrert under offentlig forvaltning. I tillegg kommer fengselsprester og noen få i statlig og kommunal administrasjon, bl.a. 4 i skoleadministrasjonen. De fleste cand.theol. i helsevesen er sykehusprester, og teologer i avis- og forlagsvirksomhet er fordelt på forlegging av aviser, bøker og tidsskrifter.

"Andre sektorer" er en sammensatt og uensartet gruppe sektorer. Bl.a. arbeider 7 med film, fjernsyn og radio, 4 er i industrien, 4 ved bibliotek og arkiv, 2 ved forskningsinstitutter o.l. og 2 er selvstendige kunstnere.

Menn og kvinner

Kvinneandelen blant cand.theol. som har svart på vårt spørreskjema er 5,6 prosent. Kvinnene har en annen fordeling på sektorer av arbeidslivet enn menn. I Statskirken, hvor de fleste sysselsatte er prester, er det bare 2,6 prosent kvinner. (Tabell 2.2). I grunnskolen er 15 prosent av cand.theol. kvinner, i helsevesenet (sykehusprester) 17 prosent. Andelen er høy også ved Menighetsfakultetet og Universitetet. Ellers merker en seg at kvinnene utgjør nær halvparten av dem som ikke er i inntektsgivende arbeid, men her er ikke pensjonistene med i beregningsgrunnet.

Tabell 2.2 Cand.theol. i ulike sektorer av arbeidslivet prosentfordelt på menn og kvinner.

Sektor av arbeidslivet	Antall observasjoner	Menn	Kvinner
Alle som har svart	1 297	% 94,4	% 5,6
Statskirken	822	97,4	2,6
Andre trossamfunn	9	100	0
Misjonsselskaper	38	95	5
Kristelige organisasjoner	76	95	5
Menighetsfakultetet	36	89	11
Universiteter	25	84	16
Pedagogiske høyskoler	44	95	5
Videregående skoler	29	93	7
Grunnskoler	27	85	15
Andre skoler	35	100	0
Offentlig forvaltning	47	94	6
Helsevesen (inkl. sykehus)	36	83	17
Avis- og forlagsvirksomhet	16	94	6
Andre sektorer	23	87	13
Ikke i inntektsgivende arbeid	34	53	47

Eksamensår

Av cand.theol. som er med i vår undersøkelse har 47 prosent teologisk embetseksamen i 1970 og senere, 23 prosent har eksamen i 1960-årene, 18 prosent fra 1950-årene, og de resterende 12 prosent har eksamen fra tidligere år.

Tallene i tabell 2.3 illustrerer en vesentlig endring i arbeidsmulighetene for cand.theol. Mens skolen var det viktigste arbeidsstedet for teologer som ikke ble prester tidligere, har nå kristelige organisasjoner mer og mer overtatt denne funksjonen. Dette har til dels sammenheng med en skjerping av kravene til lektorkompetanse i begynnelsen av 1960-årene. I dag må en i tillegg til teologisk embetseksamen ha et grunnfag godkjent for arbeid i skolen eller lærer- eller faglærerutdanning for å få lektorkompetanse.

Tabell 2.3 Cand.theol. i ulike sektorer av arbeidslivet fordelt etter eksamensår.

Sektor av arbeidslivet	Antall obser- vasjoner	Eksamensår				Sum
		Før 1950	1950- 1959	1960- 1969	1970- 1978	
		%	%	%	%	%
Statskirken	822	13	19	22	46	100
Andre trossamfunn	9	0	0	22	78	100
Misjonsselskaper	38	3	10	42	45	100
Kristelige organisasjoner	76	5	4	24	67	100
Menighetsfakultetet	36	6	19	31	44	100
Universiteter	25	16	16	20	48	100
Pedagogiske høyskoler	44	23	32	29	16	100
Videregående skoler	29	31	31	24	14	100
Grunnskoler	27	19	33	19	29	100
Andre skoler	35	12	26	31	31	100
Offentlig forvaltning	46	0	11	11	78	100
Helsevesen	37	11	16	19	54	100
Avis- og forlagsvirks.	16	13	13	13	61	100
Andre sektorer	23	9	22	30	39	100
Ikke i innt.giv.arbeid	34	6	6	18	70	100
Alle som har svart	1 297	12	18	23	47	100

Ganske mange har slik tilleggsutdanning. Blant annet oppgir 27 cand. theol. at de har lærerskole og 60 at de har enkeltfag eller 1. eller 2. avdeling av andre studier ved universitetet.

Av teologene i videregående skoler er 62 prosent uteksaminert før 1960 mot 30 prosent av alle cand.theol. I pedagogiske høyskoler er 55 prosent uteksaminert før 1960 og i grunnskolen 52 prosent. Av cand.theol. som arbeider i misjonsselskaper (og som befinner seg i Norge) har bare 13 prosent eksamen før 1960, og tilsvarende andel er 9 prosent i kristelige organisasjoner.

Et forhold er imidlertid viktig å nevne. Av dem som går inn i skolen er det relativt få som senere går over til andre sektorer. Av dem som begynner i kristelige organisasjoner, er det derimot mange som betrakter

stillinger som kretssekretær, barne- og ungdomsprester o.l., som midlertidige stillinger. Disse stillingene inneholder også en del oppgaver som ligner på menighetsprestenes arbeidsoppgaver. Flere oppgir at de ønsker å prøve slikt arbeid i organisasjoner før de søker stilling som menighetsprest.

MOBILITET

Av 567 cand.theol. som arbeidet i Statskirken i 1975 var 536 der fremdeles i 1980. De som hadde gått til andre sektorer hadde i første rekke fått lederstillinger i kristelige organisasjoner, 9, og forskerstillinger ved Menighetsfakultetet og universitetene, 5. Dessuten hadde 8 gått til helsevesenet som sykehusprester. (Tabell 2.4).

Mens 31 cand.theol. gikk fra Statskirken til andre sektorer av arbeidslivet, kom 121 til Statskirken. Av disse var 37 ikke i inntektsgivende arbeid i 1975. De fleste av disse var opptatt med praktisk-pedagogisk seminar. Videre kom 18 fra utlandet, hvor de stort sett hadde arbeidet som sjømannsprester og misjonsprester. Det var også 18 som kom fra offentlig forvaltning hvor de fleste hadde vært feltprester. Fra helsevesenet kom 11 sykehusprester.

Tabell 2.4 Mobilitet mellom sektorer av arbeidslivet for cand.theol. fra 1975 til 1980.

Sektorer av arbeidslivet 1975	Sektorer av arbeidslivet 1980															
	Totalt antall 1975	Statskirken	Andre trossamfunn	Misjonsselskaper	Kristelige org.	Menighets-fakultetet	Universitetet	Pedagogiske høyskoler	Videreg. skoler	Grunnskoler	Andre skoler	Offentlig forvaltning	Helsevesen	Avis og forlag	Andre sektorer	Ikke i arbeid
Teologer som har svart	1 297	822	9	38	76	36	25	44	29	27	35	47	36	16	23	34
Statskirken	567	536			9	3	2				2	2	8		1	4
Andre trossamfunn	5		4													1
Misjonsselskaper	23	9		11	1						1				1	
Kristelige organisasjoner	44	13		1	19	2			1		4	1			2	1
Menighetsfakultetet	23	3	1		1	16		1			1					
Universiteter	24	3				1	16	3							1	
Pedagogiske høyskoler	39							36				1				2
Videregående skoler	32	2					2		23	2		1			1	1
Grunnskoler	21								1	18					1	1
Andre skoler	24	2		1		1					19				1	
Offentlig forvaltning	42	18	1		3	4			2	2	1	7	1	2	1	
Helsevesen (sykehus)	29	11											18			
Avis- og forlag	13	1			2					1		1		8		
Andre sektorer	16	4						1			1		1		9	
Utlandet	42	18		14	3	1	1				2		1		2	
Ikke i arbeid	56	37		3	2	1		1	1	3	1				2	5
Uteksaminert 1975 - 1978	297	165	3	8	36	7	4	2	1	1	3	34	7	6	1	19

Tabell 2.4 viser den store gjennomtrekken i kristelige organisasjoner. Av 44 teologer i denne sektoren i 1975 var bare 19 igjen i 1980. Av dem som hadde gått til andre sektorer utgjorde gruppen på 13 som hadde gått til Statskirken flertallet. På den annen side har det kommet 57 nye cand. theol. til sektoren "kristelige organisasjoner". De fleste av disse, dvs. 36, er uteksaminert etter 1975. Den store mobiliteten bekrefter at mange av dem som arbeider i kristelige organisasjoner betrakter sin stilling som midlertidig, eller som kvalifiserende for arbeid i andre sektorer av arbeidslivet.

En merker seg også at teologer i skolen flytter lite mellom sektorer av arbeidslivet. Mange av flyttingene som er registrert i tabell 2.4 gjelder overganger til andre skoleslag.

Et forhold som kommer inn her er at cand.theol. i skolene er vesentlig eldre enn teologer i andre sektorer, og eldre skifter arbeidsområde sjeldnere enn yngre.

LÆRESTED OG VALG AV SEKTOR AV ARBEIDSLIVET

Av cand.theol. som svarte på vårt spørreskjema hadde 82 prosent sin eksamen fra Menighetsfakultetet, 17 prosent fra Universitetet i Oslo, mens 1 prosent hadde eksamen fra andre steder eller ukjent eksamenssted. (Tabell 2.6).

Alle cand.theol. som arbeider ved Menighetsfakultetet hadde sin utdanning fra denne institusjonen, mens teologene ved Universitetet fordelte seg med 76 prosent med eksamen fra Universitetet og 24 prosent fra Menighetsfakultetet.

En større andel kandidater fra Universitetet er i pedagogiske høyskoler og videregående skoler, mens en vesentlig høyere andel av kandidatene fra Menighetsfakultetet arbeider i misjonsselskaper og kristelige organisasjoner. En må imidlertid anta at disse ulikhetene til dels kan forklares ved aldersforskjeller på kandidatene. Kandidater fra Universitetene har en høyere gjennomsnittsalder enn dem fra Menighetsfakultetet og gjennomsnittsalderen for cand.theol. i skolen ligger også over gjennomsnittet.

Tabell 2.6 Cand.theol. fordelt etter lærested og sektor av arbeidslivet i 1980.

Sektor av arbeidslivet 1980	Antall svar	Prosentandel utdannet fra		
		Menighets- fakultetet	Universi- tetet	Annet og ukjent
		%	%	%
Alle som har svart	1 297	82	17	1
Statskirken	822	83	15	2
Andre trossamfunn	9	56	44	
Misjonsselskaper	38	89	11	
Kristelige organisasjoner	76	95	5	
Menighetsfakultetet	36	100	0	
Universiteter	25	24	76	
Pedagogiske høyskoler	44	70	30	
Videregående skoler	29	72	28	
Grunnskoler	27	81	19	
Andre skoler	35	100	0	
Offentlig forvaltning	46	78	20	2
Helsevesen (inkl. sykehus)	37	76	24	
Avis- og forlagsvirksomhet	16	81	19	
Andre sektorer	23	74	26	
Ikke i inntektsgivende arbeid	34	79	21	

ALDER

Alderssammensetningen i ulike sektorer av arbeidslivet vil gjenspeile fordelingen vi fant for eksamensår. Av alle cand.theol., er 10 prosent under 30 år, nesten halvparten, 48 prosent, er over 40 år, 32 prosent over 50 år og 13 prosent over 60 år. (Tabell 2.7).

Cand.theol. som arbeider i Statskirken har en litt høyere gjennomsnittsalder enn alle teologer. Pedagogiske høyskoler, videregående skoler og grunnskoler skiller seg ut ved at det er relativt mange eldre teologer i disse skoleslagene. Av cand.theol. i videregående skoler er 59 prosent

over 50 år. Tilsvarende tall for pedagogiske høyskoler er 57 prosent. Misjonsselskaper og kristelige organisasjoner har få eldre teologer, henholdsvis 16 og 8 prosent er over 50 år.

Tabell 2.7 Cand.theol. fordelt etter alder og sektor av arbeidslivet i 1980.

Sektor av arbeidslivet 1980	Antall observasjoner	Alder			
		Over 30 år	Over 40 år	Over 50 år	Over 60 år
		%	%	%	%
Alle cand.theol. som har svart på spørreskjemaet ¹⁾	1 297	90	48	32	13
Statskirken	819	93	51	35	14
Andre trossamfunn	9	89	11	0	0
Misjonsselskaper	38	87	39	16	3
Kristelige organisasjoner	76	79	20	8	5
Menighetsfakultetet	36	83	36	25	6
Universiteter	25	92	48	32	12
Pedagogiske høyskoler	44	100	82	57	23
Videregående skoler	29	100	79	59	28
Grunnskoler	27	100	70	48	26
Andre skoler	35	94	60	34	11
Offentlig forvaltning (inkl. forsvar og fengsel)	47	57	20	15	0
Helsevesen (inkl. sykehus)	36	86	41	30	11
Avis- og forlagsvirksomhet	16	100	44	25	6
Andre sektorer	23	91	52	30	13
Ikke i inntektsgivende arbeid	34	65	21	12	9

1) Av de 1 297 var det 3 med ukjent alder.

3 YRKER OG STILLINGER

Våre beregninger viser at 30 prosent av yrkesaktive cand.theol. i Norge i 1980 var sokneprester, 17 prosent var residerende kapellaner og 5 prosent proster. Disse tre stillingskategoriene la med andre ord beslag på over halvparten av cand.theol. i 1980. Amanuenser (inkl. høgskolelektorer), kallskapellaner, feltprester, institusjonsprester og lektorer er stillings-/yrkesgrupper som hver for seg sysselsetter mellom 3 og 4,5 prosent av yrkesaktive cand.theol. De øvrige er spredt på en lang rekke stillings-/yrkesgrupper. (Tabell 3.1)

Tabell 3.1 Cand.theol. som har besvart våre spørreskjema fordelt på stilling/yrke i 1980.
Beregnete tall for alle teologenes fordeling på stilling/yrke.

<u>Stilling/yrke</u>	Antall svar	Beregnete totaltall	<u>Stilling/yrke</u>	Antall svar	Beregnete totaltall
Biskop	6	10	Skolesjef, skoledirek- tør o.l.	3	4
Domprost	8	10	Rektor, skolestyrer	14	17
Prost	68	78	Div. andre administra- tive og rådgivende stillinger i undervisning	16	20
Sokneprest	399	470	Professor	8	11
Residerende kapellan	223	262	Dosent	6	6
Kallskapellan	48	56	Førsteamanuensis, førstelektor	10	13
Kapellan	31	36	Amanuensis, høgskolelektor	55	69
Stiftskapellan	14	17	Stipendiat/vitensk.ass.	24	30
Vikarprest ¹⁾	11	13	Lektor	42	52
Institusjonsprest	34	50	Adjunkt	7	9
Døveprest	4	6	Lærer, timelærer m.m.	15	19
Feltprest	32	53	Redaktør/sjefsredaktør	10	12
Misjonsprest/misjonær (i Norge)	20	25	Forlagssjef/forlagsredaktør	3	4
Sjømannsprest (i Norge)	2	3	Journalist/red.sekr.	3	4
Studentprest	6	8	Programsekretær	6	8
Skoleprest/ungdomsprest	13	16	Underholdningsartist	2	2
Småkirkeprester og andre organisasj.prester	7	9	Bibliotekar/arkivar	4	5
Kateket/kirketjener/ klokker/organist	5	6	Førstekonsulent/konsulent	7	9
Pastor/baptistpastor	9	13	Kontorfullm./kontordame	2	2
Forstander/menighets- forstander	4	5	Andre i off.adm.	2	2
Direktør/daglig leder/ instituttstyrer	5	6	Manuelle yrker	3	4
Generalsekretær	20	25	Andre yrker/stillinger	4	6
Barne- og ungdoms- sekretær	9	11	Sivilarbeider	5	6
Kretssekretær	15	19	Ikke i inntektsgivende arbeid -uoppgitt årsak	4	4
Div. andre organisasjons- sekretærer	13	16	Arbeid i hjemmet	14	17
Andre og uspesifiserte i organisasjoner og institusjoner	5	6	Studier/videre skolegang	13	16
			Funksjonshemmet/lang- varig syk	4	5
			Sum	<u>1297</u>	<u>1585</u>

1) Vikarprester i kontinuerlig prestetjeneste. I tillegg kommer mange vikarprester som er pensjonister eller har en annen hovedstilling.

MENN OG KVINNER

Tabell 3.2 viser andelen kvinner i yrker/stillinger hvor det er mer enn 10 sysselsatte. Av de 1 297 som har besvart vårt spørreskjema utgjør kvinnene 5,6 prosent. I forhold til dette tallet er kvinnene underrepresentert blant menighetsprestene, og i enda høyere grad blant organisasjonsprestene. Stort sett har kvinnene kommet inn i alle yrker, men hvor det er en hierarkisk stillingsoppbygging, befinner kvinnene seg lavest på rangstigen. Til dels har dette sammenheng med at kvinnene

Tabell 3.2 Prosentandel kvinner i stillinger/yrker med mer enn 10 sysselsatte cand.theol.

Stilling/yrke	Ialt	Herav kvinner	Kvinne- andel
			%
Cand.theol. som har svart	1 297	72	5,6
Prost	68	0	0
Sokneprest	399	2	0,5
Residerende kapellan	223	10	4,5
Kallskapellan	48	1	2,1
Kapellan	31	2	6,5
Stiftskapellan	14	0	0
Vikarprest	11	4	36,4
Institusjonsprest	34	6	17,6
Feltprest	32	0	0
Misjonsprest/misjonær (i Norge)	20	0	0
Student-, skole-, ungdomsprest	19	0	0
Generalsekretær	20	0	0
Kretssekretær	15	1	6,7
Barne-, ungdoms- og andre sekretærer i organisasjoner	22	2	9,1
Rektor, skolestyrer	14	0	0
Div. administrerende og råd- givende stillinger i underv.	16	2	12,5
Professor/dosent	14	0	0
Førsteamanuensis	10	0	0
Amanuensis	55	4	7,3
Stipendiat, vitensk.assistent	24	3	12,5
Lektor	42	3	7,1
Lærer, timelærer m.m.	15	1	6,7
Redaktør/sjefsredaktør	10	0	0

gjennomsnittlig er yngre enn mennene. Det er ingen kvinner blant biskoper, domproster og proster. Bare 0,5 prosent av sokneprestene er kvinner, mens andelen er 4,5 prosent for residerende kapellaner og 6,5 prosent for kapellaner. Blant vikarprester og institusjonsprester er andelen kvinner henholdsvis 36 og 18 prosent, altså vesentlig høyere enn de 5,6 prosent som er kvinnes andel av totalbestanden.

I misjonsselskaper og kristelige organisasjoner er ingen kvinner misjonsprester, student-, skole- og ungdomsprester. Heller ikke som generalsekretærer finner en kvinner. Derimot er de overrepresentert blant kretssekretærer, barne- og ungdomssekretærer og i diverse andre sekretærstillinger i organisasjoner.

Videre har kvinnelige cand.theol. sjeldent vitenskapelige toppstillinger, mens de er overrepresentert på lavere nivå.

STILLING OG ALDER

Tabell 3.3 viser hvor stor andel av cand.theol. i ulike stillinger/yrker som var over en bestemt aldersgrense. Det finnes unge sokneprester og proster, men tabellen viser en klar sammenheng mellom stillingens plassering i hierarkiet og alderen. Av prostene er 79 prosent 50 år og eldre,

Tabell 3.3 Aldersfordeling for cand.theol. i enkelte stillinger.

Stilling/yrke	Antall obser- vasjoner	30 år	40 år	50 år	60 år
		og eldre %	og eldre %	og eldre %	og eldre %
Alle cand.theol. som har svart på spørreskjemaet ¹⁾	1 297	90	48	32	13
Prost	68	99	88	79	43
Sokneprest	397	97	60	45	19
Residerende kapellan	222	92	32	14	1
Kallskapellan	48	79	4	0	0
Kapellan	31	65	6	3	0
Stiftskapellan	14	93	29	7	0
Institusjonsprest	34	91	38	29	9
Feltprest	32	37	9	6	0
Misjonsprest (i Norge)	20	100	55	30	5
Student-, ungdoms- og skoleprest	19	63	0	0	0
Generalsekretær	20	90	70	35	25
Kretssekretær	15	87	7	0	0
Barne-, ungdoms- og andre sekretærer i organisasjoner	22	77	14	0	0
Rektor, skolestyrer	14	100	79	64	21
Professor, dosent	14	100	100	86	35
Førsteamanuensis	10	100	60	60	20
Amanuensis	55	96	58	33	11
Stipendiat og vitensk.assistent	24	75	17	4	0
Lektor	42	100	79	57	21
Lærer, timelærer	14	100	50	29	14
Redaktør, sjefsredaktør	10	100	30	20	0

1) Herav 3 med ukjent alder, 2 sokneprester og 1 res.kap.

mens andelen er 45 prosent for sokneprester og 14 prosent for residerende kapellaner. Kallskapellaner og kapellaner er sjeldent over 40 år. Institusjonsprester og misjonsprester har en alder som ligger nær gjennomsnittet for alle prester, mens feltprestene er unge, 63 prosent er under 30 år. Student-, ungdoms- og skoleprester er også unge, 37 prosent er under 30 år og ingen er over 39 år. I undervisningssektoren er gjennomsnittsalderen høy, f.eks. er 57 prosent av lektorene 50 år og eldre.

MOBILITET MELLOM YRKER OG STILLINGER

Av 68 proster i 1980 var 31 proster også i 1975, 24 var sokneprester i 1975, 11 hadde andre prestestillinger. Bare en hadde et annet yrke, og en hadde ennå ikke avlagt cand.theol.-eksamen i 1975. (Tabell 3.4). Av 399 sokneprester i 1980 var 209 sokneprester også i 1975, 4 var proster. Vi konstaterte i rapporten om "Prestenes arbeidsforhold" at enkelte proster hadde behov for å trappe ned virksomheten når de ble over 60 år, og at de derfor søkte mindre krevende stillinger som sokneprester. Videre var 69 av sokneprestene residerende kapellaner i 1975 og 51 kom fra andre prestestillinger. Bare 10 hadde andre yrker. Av 149 residerende kapellaner hadde 66 denne stillingen også i 1975, 11 var sokneprester. Det dreier seg her ofte om sokneprester i Nord-Norge som søker seg stilling som res.kap. på Østlandet eller Sørlandet. Videre kom 60 res.kap. fra andre prestestillinger og 12 fra andre yrker.

En kan si det er stor mobilitet mellom prestestillinger, ikke bare mellom stillinger for menighetsprester, men også mellom slike stillinger og institusjonsprester, sjømannsprester og organisasjonsprester, som f.eks. student-, barne- og ungdomsprester. Derimot er det relativt liten mobilitet mellom presteyrket og andre yrker.

Tabell 3.4 Teologers mobilitet mellom stillinger/yrker fra 1975 til 1980.

Yrke/stilling 1975	Stilling/yrke 1980								
	Prost	Sokne- prest	Res. kap.	Kalls- kap.	Kapel- lan	Stifts- kap.	Insti- tusions- prest	Misjons- prest	Student-, skole-, ungdomsprest
Ialt i 1980	68	399	223	48	31	14	34	20	19
Herav: utlandet ¹⁾ i 1975 ikke avlagt eksamen	1	46	60	31	21	3	7	1	14
Ikke i inntektsgivende arbeid i 1975 ²⁾	67	352	163	17	10	10	27	19	5
I arbeid i 1975 og 1980	67	343	149	11	7	9	27	18	4
<u>Yrke/stilling 1975</u>									
Prost	31	4							
Sokneprest	24	209	11	1		1			1
Res.kap.	6	69	66			2	3		1
Kallskapellan	1	10	20	7		1	2		
Kapellan	1	9	9		2		3		
Stiftskapellan	1	5	3		2	1			
Institusjonsprest	1	4	2			1	14		
Vikarprest		2			1		2		
Feltprest		10	6	1	1		1		1
Misjonsprest			3					18	
Sjømannsprest		5	11						
Student-, ungdoms- og skoleprest	1		5			1			1
Småkirke- og andre prester		5							
Forstander, menighets- forstander		1	1						
Direktør/daglig leder	1			1					
Generalsekretær		2							
Kretssekretær		1	2						
Andre sekretærer i organisasjoner		4	2						
Andre og uspesifiserte i organisasjoner							1		
Rektor, skolestyrer			1						
Div. rådgiv. og adm. undervisningsstill.			1						
Amanuensis		1							
Stipendiat, vit.ass.				1					
Adjunkt			1						
Lærer		1	2						
Redaktør, sjefsredaktør		1							
Journalist, redaksjon- og programsekretær			2						
Bibliotekar, arkivar						1	1		
Konsulent, førstekons.			1			1			
Andre i andre sektorer					1				

1) Eksklusive misjonsprester og sjømannsprester.

2) De fleste av disse var opptatt med praktisk-teologisk seminar i 1975.

Tabell 3.5 Teologers mobilitet mellom stillinger/yrker fra 1975 til 1980.

	Stilling/yrke 1980								
	Gene- ral- sekre- tær	Krets- sekre- tær	Barne- ungd. og andre sekre- tærer	Pro- fessor, dosent	Første- amanu- ensis	Amanu- ensis	Stipen- diat, vit. ass.	Lektor	Redaktør
Iait i 1980	20	15	22	14	10	55	24	42	10
Herav: utlandet ¹⁾ i 1975			1				1		
Ikke avlagt eksamen		5	9			4	8	1	2
Ikke i inntektsgivende arbeid i 1975 ²⁾	20	10	12	14	10	51	15	41	8
I arbeid i 1975 og 1980	2		3			3	1	2	1
I arbeid i 1975 og 1980	18	10	9	14	10	48	14	39	7
<u>Yrke/stilling 1975</u>									
Biskop				1					
Prost							1		
Sokneprest						2			
Res.kap.	3								
Kallskapellan	1								
Vikarprest							1		
Feltprest	1		1			2	1	1	1
Misjonsprest		2	4				1		
Sjømannsprest	2	1							
Student-, ungdoms-, skoleprest		2	1			1		1	
Småkirke- og andre prester							1	1	
Kateket, kirketjener, klokker, organist		1							
Pastor, baptistpastor	1								
Direktør, daglig leder, inst.styret						1			
Generalsekretær	7					1			
Kretssekretær	1	3	1						
Barne-, ungdoms- og andre sekretærer	1		2						1
Div. rådgivende og administrative undervisningsstillinger		1				1			
Professor, dosent				9					
Førsteamanuensis				3	4				
Amanuensis				1	2	16			
Stipendiat, vit.ass.					1	9	7		
Lektor					3	14		35	
Lærer							1		
Redaktør, sjefsredaktør	1								5
Konsulent, første- konsulent							1		
Førstesekretær						1			
Andre i andre sektorer								1	

1) Eksklusive misjonsprester og sjømannsprester.

2) De fleste av disse var opptatt med praktisk-teologisk seminar i 1975.

Generalsekretærer kommer både fra presteyrket og andre yrker (Tabell 3.5). Omlag halvparten av kretssekretærene og andre sekretærer i organisasjoner har avlagt eksamen i 1975-1978. Av de øvrige har flere vært misjonsprest-ter. (Det ser ut som om stillingsbetegnelsene misjonsprest og kretssekretær kan ha blitt brukt om hverandre. Flere har svart kretssekretær/misjonsprest og disse har vi regnet med til misjonsprestene).

Professorer, dosenter og førsteamanuenser i 1980 var hovedsakelig i samme eller lavere stillinger ved Menighetsfakultetet eller Universitetet i 1975. Blant amanuenser og stipendiater er det derimot flere som kommer fra prestestillinger.

4 SAMSVAR MELLOM UTDANNING OG ARBEID

Samsvaret mellom utdanning og arbeid kan si mye om arbeidsmarkedssituasjonen. Vi har stilt cand.theol. som ikke er prester spørsmål om hvordan de mener utdanningen svarer til det arbeidet de utfører. Det var fem svaralternativer som strakk seg fra "Teologutdanningen er et absolutt krav" til "Andre utdanninger er klart bedre". I tillegg var det et "Vet ikke" -alternativ. Menighetsprestene, institusjonsprestene, feltprestene og døveprestene fikk ikke dette spørsmålet. Vi har forutsatt at cand.theol.-utdanningen alltid vil være et absolutt krav for deres arbeid. Dette er ikke helt korrekt da enkelte prester har sin grunnutdanning ved Misjonshøgskolen.

Tabell 4.1 Cand.theol. i enkelte næringssektorer fordelt etter hvordan de mener at andre utdanninger ville passe til stillingen.

Utdanningens egnethet for arbeidet	Antall obser- vasjo- ner	<u>Teologutdanning</u>		<u>Andre utdanninger</u>			Vet ikke Uoppgitt	Sum
		et abso- lutt krav	å fore- trekke	like gode	noe bedre	klart bedre		
		%	%	%	%	%	%	%
Cand.theol. som ikke er prester	391	37	33	18	3	4	5	100
Misjonsselskaper	38	32	42	18	0	0	8	100
Kristelige orga- nisasjoner	76	26	54	12	0	0	8	100
Menighetsfakultetet	36	83	6	3	0	0	8	100
Universitetet	25	68	12	8	4	4	4	100
Pedagogiske høg- skoler	44	52	32	12	0	2	2	100
Videregående skoler	29	10	31	48	7	0	4	100
Grunnskoler	27	4	22	48	15	7	4	100
Andre skoler	35	51	29	14	0	0	6	100
Avis og forlags- virksomhet	16	19	62	13	6	0	0	100
Andre sektorer	23	31	17	17	9	26	0	100

Av de teologene som ikke var menighetsprester o.l. mente 37 prosent av "teologutdanningen var et absolutt krav" for det arbeid de utførte, 33 prosent mente at "teologutdanningen er å foretrekke, men andre utdanninger ville også være egnet", 18 prosent mente at "andre utdanninger kan være like godt egnet", 3 prosent mente "andre utdanninger ville passet noe bedre" og 4 prosent svarte at "andre utdanninger ville passet klart bedre". De resterende 5 prosent svarte "vet ikke" eller unnlot å svare.

Hvis prestene hadde fått det samme spørsmålet og alle hadde svart at utdanningen var et absolutt krav, ville andelen som mener at utdanningen er et absolutt krav ha kommet opp i omlag 80 prosent av alle cand.theol., mens bare litt i overkant av 2 prosent ville mene at andre utdanninger passer bedre. Dette må betraktes som en svært lav andel. Det vil alltid være noen som etter studiene finner ut at de har andre evner og interesser. Innenfor de fleste store utdanningskategoriene vil en kunne finne enkelte som arbeider som f.eks. gårdbrukere. Det ser m.a.o. ut som det hittil har vært lett for cand.theol. å få arbeid som er i samsvar med utdanningen.

Av de 20 teologene som er generalsekretærer mener halvparten at utdanningen er et absolutt krav for deres stilling. (Tabell 4.2). Blant kretssekretærene er det ingen som har en slik oppfatning, men nesten alle mener at teologutdanningen likevel er å foretrekke framfor andre utdanninger.

Når en ser bort fra sektorer med menighetsprester, institusjonsprester og feltprester, er det flest ved Menighetsfakultetet og Universitetet som mener at teologutdanningen er et absolutt krav for det arbeidet de utfører. Også ved pedagogiske høyskoler mener over halvparten at teologutdanningen er et absolutt krav. Lavest andel som har en slik oppfatning finner en i videregående skoler og i grunnskolen. I grunnskolen er det 22 prosent som mener at andre utdanninger ville passe bedre. Bare i "andre sektorer" er denne prosentandelen høyere, 35 prosent. "Andre sektorer" omfatter bl.a. selvstendige kunstnere og dem som arbeider i industrien. Det er derfor ikke overraskende at 26 prosent betrakter andre utdanninger som klart bedre.

Tabell 4.2 Cand.theol. i enkelte yrker/stillinger fordelt etter hvordan de mener at egen utdanning og andre utdanninger passer til arbeidet.

Utdanningens egnethet for arbeidet	Antall obser- vasjo- ner	Teologutdanning		Andre utdanninger			Vet ikke Uoppgitt	Sum
		et abso- lutt krav	å fore- trekke	like gode	noe bedre	klart bedre		
		%	%	%	%	%	%	%
Alle som har svart	391	37	33	18	3	4	5	100
Misjonsprest (i Norge)	20	40	35	15	0	0	10	100
Student-, skole- og ungdomsprest	19	32	68	0	0	0	0	100
Generalsekretær	20	50	35	10	0	0	5	100
Kretssekretær	15	0	80	13	0	0	7	100
Barne-, ungdoms- og div. andre sekretærstillinger	22	14	45	32	0	0	9	100
Rektor, skolestyrer	14	43	7	43	7	0	0	100
Professor, dosent	14	86	7	0	0	0	7	100
Førsteamanuensis	10	50	30	0	0	10	10	100
Amanuensis, høg- skolelektor	55	63	22	11	0	2	2	100
Lektor	42	22	26	43	7	2	0	100
Lærer, timelærer	15	20	53	20	0	0	7	100
Stipendiat, vit.ass.	24	83	4	4	0	0	9	100
Redaktør, sjefs- redaktør	10	20	40	30	10	0	0	100

Det var 163 cand.theol. som oppga hvilke utdanninger som kunne være alternativer til egen utdanning. I gjennomsnitt nevnte hver av disse 1 ½ alternativ utdanning. Hyppigst nevnt var cand.philol. som ble oppgitt som alternativ av 66 cand.theol. De fleste mente imidlertid at kristendomskunnskap måtte inngå i cand.philol.-eksamen som hovedfag, mellomfag eller grunnfag. Nest hyppigst nevnt var en eller annen utdanning med kristendomskunnskap i fagkretsen. Det var 41 som oppga et slikt alternativ. Av disse arbeidet 17 i kristelige organisasjoner. De som oppga cand.philol. som alternativ var spredt på mange sektorer av arbeidslivet, men med en overvekt på pedagogiske høgskoler og videregående skoler. Lærerskole ble oppgitt som alternativ av 27, hvorav bare 4 var i grunnskolen, mens 16 var i kristelige organisasjoner. Ellers merker en seg at 11 betraktet sosionomutdanning som alternativ. De fleste av disse arbeidet også i organisasjoner. (Tabell 4.3). Det var også mange som foreslo pedagogisk seminar eller administrativ ledelse uten å spesifisere nærmere. Det er sannsynlig at annen utdanning her er tenkt som et supplement til egen utdanning, og ikke som et alternativ.

Blant annen alternativ utdanning finner vi bibelskole, misjonsskole, kateketseminar, og dessuten sosiolog, psykolog og cand.real. m.fl.

Det blir oppgitt svært mange alternative utdanninger av dem som arbeider i kristelige organisasjoner. Flest nevner lærerskole og en eller annen utdanning med kristendomskunnskap i fagkretsen. Også cand.philol. og sosionomutdanning oppgis ganske ofte.

I pedagogiske høgskoler og videregående skoler trer cand.philol. fram som det klart viktigste alternativ til egen utdanning. Også i grunnskolen er cand.philol. oftest nevnt, men her kommer også andre fag inn med større tyngde, som cand.mag.phil., lærerskole, enkeltfag eller hvilken som helst utdanning med kristendomskunnskap i fagkretsen. I avis- og forlagsvirksomhet er cand.philol. også nevnt hyppigst, men en lang rekke andre utdanninger er dessuten oppgitt som alternativer.

Tabell 4.3 Cand.theol. som ikke er prester fordelt etter hvilke alternative utdanninger de mener kan brukes i deres arbeid, ialt og for enkelte sektorer av arbeidslivet.

Sektor av arbeidslivet	Sum	Misjons- selskaper	Kristelige organisa- sjoner	Pedago- giske høg- skoler	Videre- gående skoler	Grunn- skoler	Avis og forlag	Andre sektorer
Ialt	425	38	76	44	29	27	16	195
Herav antall m/oppgitt alter- nativ utdanning	163	14	38	18	18	21	9	45
Antall alternativ som er oppgitt	241	26	66	19	22	28	17	63
<u>Alternativ utdanning</u>								
Cand.philol.	66	4	6	17	14	7	5	13
Cand.mag.phil.	11		1		1	4	2	3
Cand.real.	4				2	2		
Psykolog	3		1					2
Sosiolog	5	1	1				1	2
Statsviter	2						2	
Samf.fag uspesi- fisert	1			1				
Cand.med.psyk.	2		1					1
Cand.jur.	1						1	
Cand.mag.samf.	2					1	1	
Utd. m/kristen- domskunnskap i fagkretsen	41	2	17		5	6	1	10
Idrettsfag	1							1
Ped.sem.	11	2	5					4
Enkeltfag ved universitetet	5			1		4		
Lærerskole	27	2	16			4	1	4
Sosionom	11	2	7					2
Diakon/sykepleier/ fysioterapeut	7	2	2					3
Misjonsskoler	5	3						2
Kateket	4	1	1					2
Bibelskole	9	3	4					2
Musikkhøgskole	2						1	1
Mediafag	3		1				1	1
Tekniske skoler	2						1	1
Siviløkonom	1							1
Uspesif.økonomi	1	1						
Uspesif.admini- strasjon	10	3	3					4
Skoler under høgskolenivå	4							4

5 PLANER ELLER ØNSKER OM Å SKIFTE STILLING

Av cand.theol. som ikke er prester hadde 19 prosent planer eller ønsker om å skifte stilling. Blant menighetsprestene var tilsvarende prosentandel 26. For menighetsprestene er det imidlertid vanlig å skifte stilling etter å ha vært på et sted i omlag fem år, slik at tallene for disse ikke kan sies å være overraskende høye. Mens menighetsprestene ønsker å skifte stilling på alle alderstrinn, er det blant øvrige cand.theol. særlig de yngre som ønsker å skifte stilling. Til sammenligning kan det nevnes at 15 prosent av cand.real. og 10 prosent av cand.pharm. hadde planer eller ønsker om å skifte stilling.¹⁾ For disse var det en vesentlig lavere andel av de eldre som ønsket å gå over til en annen stilling.

Andelen menighetsprester som har ønsker eller planer om å skifte stilling er av nevnte grunner høy, men det store flertallet ønsker å gå over til en annen prestestilling. Bare 2,2 prosent ønsker et nytt yrke. Derimot er det over 12 prosent av cand.theol. som ikke er prester, som ønsker å bli prest. Av dem som har praktisk-teologisk seminar etter 1960, har over 20 prosent planer eller ønsker om å søke en prestestilling. (Tabell 5.3)

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1979:7: Yrkesundersøkelse for realister, aktuarer og farmasøyter i 1977.

Tabell 5.1 Cand.theol. som ikke er prester. Prosentandel som har planer eller ønsker om å skifte stilling fordelt på alder og kjønn.

	Antall obser- vasjo- ner	Har De planer eller ønsker om å skifte stilling?				Sum
		Ja	Nei	Vet ikke	Uopp- gitt	
		%	%	%	%	%
Alle	425	19	63	8	10	100
Mann	379	19	65	7	9	100
Kvinne	46	20	37	19	24	100
<u>Alder</u>						
Under 30 år	52	21	46	6	27	100
30 - 39 år	177	24	61	7	8	100
40 - 49 år	73	21	56	12	11	100
50 - 59 år	74	14	72	9	5	100
60 - 69 år	49	4	80	8	8	100

Prosentandelen som svarte "ja" på spørsmålet om de hadde planer eller ønsker om å skifte stilling var omlag like høy for menn og kvinner. (Tabell 5.1) Andelen som svarte "vet ikke" eller unnlot å svare på spørsmålet, var imidlertid vesentlig høyere for kvinner enn for menn.

Av cand.theol. som ikke er prester ønsker 52 en prestestilling, 6 ønsker å bli misjonærer, 23 lærere, 5 forskere og 9 ønsker andre yrker. Av dem som har svart "ja" eller "vet ikke" på spørsmålet om å skifte stilling, har 21 ikke oppgitt hva slags alternativt arbeid de kan tenke seg. (Tabell 5.2)

Tabell 5.2 Cand.theol. som ikke er prester.
 Prosentandel som har planer eller ønsker om å skifte
 stilling i ulike sektorer av arbeidslivet. Antall som
 ønsker stilling som prest, misjonær, lærer, forsker og annet.

Sektor av arbeidslivet	Antall obser-vasjoner	Planer eller ønsker om å skifte stilling		Ønsker stilling som					
		Ja	Tvil	Prest	Misjonær	Lærer	Forsker	Annet	Uoppgitt
		%	%						
Alle	425	19	8	52	6	23	5	9	21
Statskirken	16	13	6	1		1			1
Andre trossamfunn	9	11	0						1
Misjonsselskaper	38	21	3	5	1	1			2
Kristelige organisasjoner	76	26	8	17		4		2	3
Menighetsfakultetet	36	11	14	5	1	2			1
Universitetet	25	20	8	2		3		1	1
Pedagogiske høyskoler	44	14	5	3			2	3	
Videregående skoler	29	14	10	2	1	2		2	
Grunnskoler	27	19	15	3			1		5
Andre skoler	35	20	17	4	1	5	1		2
Offentlig forvaltning	11	36	9	3		1		1	
Helsevesen	6	33	0	2					
Avis og forlag	16	19	0	3					
Andre sektorer	23	13	13	2	1	1			2
Ikke i innteksgivende arbeid	34	18	6		1	3	1		3

Av de 52 som sier at de har planer eller ønsker om å søke en prestestilling, arbeider 22 i misjonsselskaper og kristelige organisasjoner. Det er mange blant kretssekretærer og andre sekretærer i organisasjonene som har gitt uttrykk for at de ønsket å prøve denne type arbeid før de søker en prestestilling, men det er antagelig også dem som har tatt en slik stilling, fordi det ikke har vært ledig prestestilling på steder de ønsker å arbeide.

De øvrige som ønsker en prestestilling er fordelt på alle sektorer av arbeidslivet.

Av de 23 som ønsker en stilling som lærer, er 7 i skolen allerede i dag, og ønsker seg en stilling ved et annet skoleslag eller på et annet sted. (Tabell 5.2)

Tabell 5.3 Cand.theol. som ikke er prester.
 Prosentandel som har planer eller ønsker om å søke stilling som prest, misjonær, lærer, forsker og annet for menn og kvinner, ulike aldersgrupper og år for praktisk-teologisk seminar.

Cand.theol. som ikke er prester	Antall obser-vasjo-ner	Ønsker stilling som:				
		Prest	Misjonær	Lærer	Forsker	Annet
		%	%	%	%	%
Alle	425	12,2	1,4	5,6	1,2	2,7
<u>Kjønn</u>						
Mann	379	12,1	1,3	5,3	1,1	2,1
Kvinne	46	13,0	2,2	8,7	2,2	2,2
<u>Alder</u>						
Under 30 år	52	7,7	1,9	7,7		1,9
30 - 39 år	177	15,3	1,1	7,3	0,6	2,8
40 - 49 år	73	16,4	1,4	4,1	2,7	1,4
50 - 59 år	74	6,8	1,4	5,4	2,7	1,4
60 - 69 år	49	8,2	2,0			2,0
<u>Eksamensår for prakt.-teol. seminar</u>						
Før 1950	34	11,8				
1950 - 1959	53	5,7		3,8	3,8	
1960 - 1969	58	19,0		5,2	1,7	1,7
1970 - 1980	142	21,1	2,1	5,6	0,7	2,8
Uoppgitt år og uten prakt.-teol. seminar	138	2,9	2,2	8,0	0,7	2,9

Prosentandelen som har planer eller ønsker om å søke arbeid som prest er ubetydelig høyere for kvinner enn for menn. Blant kvinnene ønsker imidlertid 8,7 prosent arbeid som lærere, mens andelen er 5,3 prosent for menn. (Tabell 5.3)

Andelen uten praktisk-teologisk seminar som har planer eller ønsker om å søke arbeid som lærere er også vesentlig høyere enn for dem med praktisk-

teologisk seminar. (Tabell 5.3). Noen cand.theol. sier at de ikke har tatt teologisk embetseksamen med tanke på å bli prest. Særlig før 1960 var hensikten i mange tilfeller å kvalifisere seg for lærergjerningen. Senere er det blitt nødvendig med tilleggskvalifikasjoner. Mange har enkeltfag eller fullstendig eksamen ved universitetene, og 27 oppgir at de har lærerskole i tillegg til cand.theol.-eksamen.

6 CAND.THEOL. OG TILKNYTNINGEN TIL PRESTEYRKET

De fleste cand.theol. har eller har hatt tilknytning til presteyrket på en eller annen måte. De er eller har vært prest, eller har ønsket å bli det, eller de arbeider i stillinger hvor de har mange av de samme arbeidsoppgavene som prestene har. Av de 1 297 som har svart på vårt spørreskjema er det bare 80, dvs. 6 prosent, som ikke har hatt ønske om å bli prest hverken før studiet begynte eller etter at det var avsluttet.

Vi har spurt cand.theol. som ikke er prester om de påbegynte studiene med tanke på å bli prest og om de ønsket å bli prest da de avsluttet studiene. Ialt har 240 svart på disse spørsmålene. Dessuten har 90 oppgitt at de har vært prester tidligere. Av de 95 som ikke har besvart noen av disse spørsmålene har de fleste arbeidet som feltprester, eller de arbeider i organisasjoner som barne- og ungdomsprester, kretssekretærer o.l. Disse utfører mange av de samme arbeidsoppgavene som menighetsprester, f.eks. gudstjenester og sjelesorg. Blant disse var det stor usikkerhet om de skulle betrakte seg som prester eller ikke da spørreskjemaet ikke ga tilstrekkelig rettledning på dette punktet.

Tabell 6.1 Cand.theol. som ikke er prester. Menn og kvinner. Antall som påbegynte studiet med tanke på å bli prest og antall som ønsket å bli prest etter studiet.

Påbegynte studiet med tanke på å bli prest?	Ønsket å bli prest etter avsluttede studier?				
	Sum	Ja	Nei	Vet ikke	Ukjent
<u>Menn</u>					
Ja	93	58	18	13	4
Nei	69	5	60	3	1
Vet ikke	36	5	21	10	0
Sum	198	68	99	26	5
<u>Kvinner</u>					
Ja	8	6	0	2	0
Nei	26	4	20	2	0
Vet ikke	8	2	3	2	1
Sum	42	12	23	6	1

Det er markerte ulikheter mellom kvinner og menns ønsker. (Tabell 6.1) Av menn som ikke er prester oppgir 93 at de påbegynte studiet med tanke på å bli prest. Bare 58 av disse ønsket å bli prest etter at studiene var avsluttet. I tillegg kommer 10 som var usikre eller ikke påbegynte studiet med tanke på å bli prest, men som ønsket det etter at studiene ble avsluttet. Blant kvinnene påbegynte en langt mindre andel studiene med tanke på å bli prest, 8 hadde slike ønsker. Av disse ønsket 6 å bli prest også etter at studiene var avsluttet, mens 2 var blitt usikre. På den annen side var det 6 av dem som var usikre eller ikke påbegynte studiene med tanke på å bli prest, som ønsket å bli prest etter studiene. Som tabell 6.1 viser, har mange forandret mening under studiene, og disse endringene har gått i begge retninger.

Nå skal en være oppmerksom på at disse tallene ikke omfatter de cand.theol. som er blitt prester. Blant disse kan det være mange som ikke påbegynte studiene med tanke på å bli prest, men har forandret oppfatning under studiene. Dette har vi ikke registrert. Av 12 kvinner som ønsker å bli prest oppgir 5 at motstanden mot kvinnelige prester har vært medvirkende til at de ikke er prester, mens det er 3 som ønsker å prøve en annen type arbeid først. Av 57 menn oppgir 23 at de ønsket å prøve en annen type arbeid først. Ellers ble kall, anmodning og henvendelse ofte oppgitt som årsak til at en permanent eller midlertidig har en annen stilling. Blant de 57 er det noen som ennå ikke har praktisk-teologisk seminar, og enkelte er ikke blitt ordinert som prester av andre grunner. Mange cand.theol. med eksamen fra begynnelsen av 1950-årene og tidligere oppgir at det på den tiden var vanskelig å få en prestestilling. Tilgangen på nye cand.theol. var stor, mens avgangen av prester var liten. Det har vært rikelig med prestestillinger senere, men noen gikk inn i yrker, f.eks. som lærere, hvor de har "grodd fast".

Av de 80 som ikke har ønsket å bli prester hverken før eller etter studiet er 60 menn og 20 kvinner. Dette utgjør 5 prosent av menn som har svart på spørreskjemaet og bortimot 30 prosent av kvinnene. For menn har det m.a.o. vært nokså vanlig å se på studiet som en forberedelse til presteryket, mens kvinner i høyere grad har fullført studiet også av andre grunner.

TIDLIGERE PRESTER

Vi har spesielt sett på de cand.theol. som tidligere har vært prester for å finne årsakene til at de har begynt i et nytt yrke. Problemet med avgrensingen av hvem som er prester og hvem som ikke er, kommer inn også her. Vi har forsøkt å skille ut menighetsprestene, og ikke ta med feltprester, misjonsprester, sjømannsprester og prester i organisasjoner. En står da tilbake med 90 av 425 teologer som har vært menighetsprester tidligere, men det kan ha sneket seg inn enkelte andre prester i dette tallet.

Tabell 6.2 viser hvilke årsaker som er blitt vurdert å ha stor betydning eller en viss betydning for beslutningen om å forlate presteyrket.

Tabell 6.2 Cand.theol. som har forlatt presteyrket. Faktorer som har hatt stor betydning eller betydning (stor betydning + en viss betydning) for deres beslutning.

Faktorer som har hatt stor betydning eller betydning	Sum	Stor betydning			Betydning Stor betydning eller en viss betydning
		Antall år som prest			
		Under 4 år	4 - 9 år	Over 9 år	
Antall observasjoner	90				90
Fikk en stilling som ga større myndighet og ansvar	5	1	1	3	23
Fikk en stilling som er en større utfordring, og hvor en kan gjøre mer nytte	30	12	9	9	47
Ønsket en mindre arbeidsbelastning	7	2	3	2	13
Ønsket å unngå en ubekvem arbeidstid	7	1	4	2	22
Ønsket å unngå anstrengende reiser	1			1	3
Ønsket bedre boligstandard og bomiljø	3		1	2	4
Ønsket å bo et annet sted i utlandet	2			2	10
Familieforhold - hensyn til ektefelle og barn	15	1	9	5	32
Ønsket høyere lønn	1			1	6
Andre årsaker	43	19	8	16	56
Sum ¹⁾	114	36	35	43	216

- 1) Summen overstiger antall observasjoner, fordi enkelte har oppgitt at flere faktorer har stor betydning eller en viss betydning for deres valg.

Utvalget av faktorer var ikke vellykket. Nær halvparten, 43 av 90, oppga at andre årsaker enn dem som er opplistet hadde stor betydning for at de forlot presteyrket. Noe forteller tabellen likevel. En tredjedel mente det hadde stor betydning at de fikk en stilling som var en utfordring, og hvor de kunne gjøre mer nytte. En av seks oppga at familieforholdene hadde stor betydning for deres beslutning. En like stor andel oppga at disse hadde en viss betydning, slik at tilsammen en av tre gir uttrykk for at hensynet til ektefelle og barn har hatt betydning for deres valg. Hensynet til ektefelle og barn ble for øvrig ofte nevnt sammen med ønsket om en mindre arbeidsbelastning og ønsket om å unngå en ubekvem arbeidstid.

Mange av dem som har oppgitt "andre årsaker" har spesifisert disse. En finner da ofte årsaker som "kall", "anmodning" og "oppfordring". Sammenholdes dette med hvilke yrker de er gått over til, viser det seg at dette i de fleste tilfeller, men ikke alltid, har betydd et avansement til mer prestisjefylte stillinger.

Av de 90 som tidligere har vært prester, er 6 ikke i inntektsgivende arbeid. Av de øvrige har 37 stillinger ved universitet og høyskoler, 11 har ledende stillinger i Statskirken og kristelige organisasjoner (biskoper, generalsekretærer), 4 er misjonsprester og 4 redaktører. Dessuten er 19 lektorer, adjunkter og lærere. Resten er spredt på andre yrker.

Hvis en på grunnlag av tabell 6.1 og opplysninger som er gitt ellers i spørreskjemaet, skal si noe om årsakene til at prester har sluttet i presteyrket, kan en dele de tidligere prestene i tre grupper:

- 1) Prester som er gått over til andre prestisjefylte yrker. Dette er langt den største gruppen, og utgjør sannsynligvis over halvparten av de tidligere prestene. De fleste av disse er gått til Menighetsfakultetet og Universitetet og har hatt en relativt kort karriere som prester. Ellers er stillinger som biskoper og lederstillinger i kris-

telige organisasjoner typiske avansementstillinger. De som er gått til de sistnevnte stillinger har ofte virket som prester i mange år.

2) Prester som har sluttet i presteyrket av familiemessige årsaker.

Undersøkelsen av prestenes arbeidsforhold viste at de fleste av prestene som hadde planer eller ønsker om å gå over til et annet yrke, var småbarnsforeldre og ønsket å unngå den ubekvemme arbeidstiden og den store arbeidsbelastningen som fulgte med presteyrket.

Yrkesundersøkelsen for cand.theol. viser at en rekke prester også faktisk har tatt skrittet over til et annet yrke som følge av vanskelighetene med å kombinere presteyrket med det å være familiemedlem.

3) Prester som har sluttet på grunn av manglende tilpassing til Kirken.

Det dreier seg antakelig om mellom 10 og 20 av de 425 som har besvart spørreskjemaet. Disse kan igjen deles i to undergrupper. Den ene er dem som har kommet i konflikt med Kirkens moralske krav til innehavere av prestestillinger. Separasjon eller skilsmisse kan være oppgitt som årsak. Disse opplever sin situasjon som særlig frustrerende. De har et langt studium bak seg, og kan også ha vært prester i mange år. De kan mene at de uforskyldt har kommet opp i en vanskelig situasjon. Tidligere var skolen en rettetmulighet. Nå må presten først studere videre for å kvalifisere seg til en stilling i skolen, og mulighetene for å få en tilfredsstillende jobb andre steder er små.

Den andre undergruppen som ikke har tilpasset seg, er dem som mener at Kirken ikke har en tilstrekkelig høy moralsk standard. En har f.eks. sluttet av samvittighetsgrunner på grunn av konflikt med den lutherske bekjennelse angående dåpen, en annen mener at Kirken dogmatisk og praktisk gir støtte til krigs- og voldsbruk. Til samme kategori kan en kanskje også regne en som mente at etter noen år i presteyrket var en bare omgitt av aktive kristne, og mistet kontakten med flertallet av befolkningen.

7 ARBEIDSMARKEDET FOR CAND.THEOL. I 1980-ÅRENE

UTVIKLINGEN I 1970-ÅRENE

Ifølge folketellingen¹⁾ 1970 fordelte cand.theol. seg som følger på aldersgrupper:

Alder	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	Sum
Antall cand.theol.	184	236	328	322	590	1 660

Av cand.theol. under 70 år i 1970 var 590 i aldersgruppen 60-69 år. Det har følgelig vært et erstatningsbehov på omlag 60 pr. år i 1970-årene. Tilgangen på nye kandidater har, som følgende tallrekke viser, vært enda større²⁾:

År	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Nye cand.theol.	79	69	87	74	87	76	104	94	88	120	97

Det var en gjennomsnittlig tilgang på 84 nye kandidater pr. år i perioden 1970-78³⁾. Dette tallet er noe høyere enn erstatningsbehovet på 60 pr. år. Arbeidsmarkedet for cand.theol. i begynnelsen av 1970-årene var imidlertid preget av mangel på prester. Selv om situasjonen har bedret seg noe i 1970-årene, var det fremdeles ledige stillinger i 1980. Dessuten var flere prester som hadde nådd pensjonsalderen fremdeles i virksomhet, og det var mangel på vikarer.

1) Statistisk Sentralbyrå: Folke- og bolig telling 1970.

2) NAVF's utredningsinstitutt: 1981:6 Norske studentar og kandidatar i 1980.

3) Cand.theol. fra 1979 og 1980 var ikke med på undersøkelsen. De fleste fra 1979-kullet var opptatt med praktisk-teologisk seminar da undersøkelsen fant sted våren 1980.

UTSIKTENE I 1980-ÅRENE

Antall nyinnmeldte studenter¹⁾ nådde en topp i 1975 og har senere gått jevnt nedover.

År	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Nye studenter	92	128	130	130	136	149	136	130	122	117	101	77

Hvis vi regner med en gjennomsnittlig studietid på seks år fra innmelding til cand.theol.-eksamen er avlagt, kan en anslå fullføringsprosenten til å bli omlag 85 i perioden 1974-80. Hvis vi forutsetter at fullføringsprosessen og studietiden ikke endrer seg, vil det bli uteksaminert 90 nye cand.theol. pr. år i gjennomsnitt i perioden 1981-88. Tallet vil synke fra omlag 120 først i perioden til omlag 60 i 1988.

Erstatningsbehovet vil bli redusert fra 60 pr. år i 1970-årene til 30-35 pr. år i 1980-årene. I 1980-årene vil det med andre ord bare være mulig for 30-35 kandidater å komme inn i stillinger hvor det tidligere har vært cand.theol. Med en tilgang på 90 nye teologer pr. år må 55-60 hvert år gå inn i nyopprettede stillinger eller stillinger hvor det i de senere årene ikke har vært cand.theol. Dette gjelder forutsatt at alle prestestillinger blir besatt.

En kan imidlertid ikke slutte av dette at det vil bli overproduksjon av teologer.

For det første kan det tenkes at antallet prestestillinger vil øke. Det er meget usikkert hvordan antallet stillinger faktisk vil utvikle

1) Antall nyinnmeldte studenter ved Menighetsfakultetet og Universitetets teologiske fakultet ifølge oppgaver innhentet av Presteforeningen.

seg. På den ene siden viste undersøkelsen om prestenes arbeidsforhold¹⁾ at prestene har lang arbeidsdag, og at de har vansker med å skaffe vikar ved sykdom, ferier o.l. Et flertall mente at arbeidsbelastningen var for stor og at det var mange uløste oppgaver.

På den annen side ser det ut til å kunne bli mindre vekst i de offentlige budsjetter i årene fremover enn hittil, og det er i siste instans økonomien som avgjør veksten i antallet prestestillinger.

En annen mulighet er vekst utenfor presteyrket. Arbeid i skolen er f.eks. et viktig alternativ til prestearbeidet. Nå kreves det imidlertid tilleggsutdanning for å oppnå lektorkompetanse. Dessuten er det konkurranse med et stadig økende antall filologer, realister og samfunnsvitere. Det kan derfor være tvilsomt om alle de teologene som blir pensjonert fra skolen i løpet av 1980-årene vil bli erstattet med nye cand.theol. Selv om mange cand.theol. kan tenkes å ta tilleggsutdanning for å få lektor-kompetanse, er det neppe grunn til å anta at skolen vil bli et ekspansjonsområde som trekker til seg overskytende arbeidskraft.

Et annet viktig alternativ for cand.theol. er arbeid i kristelige organisasjoner. Behovet i denne sektoren er antagelig mer fleksibelt enn i skolen. Det kan tenkes at det opprettes flere stillinger for cand.theol. Dessuten kan det tenkes at de kan erstatte personer med kortere utdanning ved ledighet. Det var imidlertid bare omlag 140 cand.theol. som arbeidet i misjonsselskaper og andre kristelige organisasjoner i Norge i 1980. Selv om dette tallet skulle bli fordoblet fram til 1988, vil det bare gi 17-18 nye arbeidsplasser for cand.theol. pr. år. Også for kristelige organisasjoner vil økonomien, dvs. hvor store beløp som kommer inn som frivillige bidrag, være avgjørende for stillingsveksten.

1) NAVF's utredningsinstitutt: 1981:4 Prestenes arbeidsforhold.

Med utgangspunkt i yrkesundersøkelsen ser det ut til å være bare en annen sektor, hvor antallet cand.theol. ikke er helt ubetydelig, og hvor det kan forventes en viss vekst. Det dreier seg om mediasektoren. Avis- og forlagsvirksomhet, film, fjernsyn og radio sysselsatte i 1980 nesten 30 cand.theol. Selv om en skulle regne med en prosentvis stor økning, vil det ikke kunne bli noe stort antall teologer denne sektoren vil kunne absorbere.

Det er stor usikkerhet knyttet til utviklingen av antallet prestestillinger. Det er godt mulig at en tilgang på 90 nye kandidater pr. år mot et erstatningsbehov på bare 30-35 vil kunne føre til tilpassingsproblemer for teologer på arbeidsmarkedet utover i 1980-årene. I 1980 var det imidlertid et visst underskudd på teologer. Dette vil kunne absorbere mange fra de store kullene i begynnelsen av 1980-årene.

Omkring 1988 vil kandidatkullene bli redusert til det halve. Uten en meget sterk økning i tallet på prestestillinger vil likevel teologer i økende grad utover i 1980-årene måtte finne seg arbeid på områder hvor det de siste årene har vært få eller ingen med slik utdanning.

Utviklingen i antallet prestestillinger vil antagelig bli avgjørende for teologenes arbeidsmuligheter i 1980-årene. Hvis antallet prestestillinger ikke endrer seg i perioden 1980-88 må antallet teologer som arbeider i andre sektorer mer enn fordobles i samme periode. Dette gjelder under forutsetning av at alle blir yrkesaktive.

Som en annen ytterlighet kan vi tenke oss at alle som tar praktisk-teologisk seminar skal bli prester. Det vil da i gjennomsnitt kreves en økning på minst 55 prestestillinger hvert år, dvs. nesten 5 prosent årlig vekst i antallet. Her er det forutsatt at 88 prosent av cand.theol. vil ta praktisk-teologisk seminar, slik forholdet var i perioden 1974-81.

Nå er ingen av disse alternativene ment å være spesielt sannsynlige. De skal bare illustrere mulige rammer for en utvikling. Yrkesdeltagelsen er et usikkerhetsmoment. Vi har i våre regneeksempler forutsatt at alle nye cand.theol. vil bli yrkesaktive. Dette er en tvilsom forutsetning. Andelen kvinner er svakt økende, og dette kan føre til en reduksjon i den andel av teologene som er i arbeidslivet. Deling av omsorgsoppgaver mellom mann og kvinne kan føre til økt innslag av deltidsarbeidende teologer.

Et annet usikkerhetsmoment er fullføringsprosenten. Vi har forutsatt at 85 prosent av de nyinnmeldte studentene blir cand.theol. Med fullføringsprosent på 75 vil det bli uteksaminert 100 færre teologer i 8-års perioden.